

TÜRKİYE'DE SAĞLIK ÇALIŞANLARI ARASINDA SİGARA İÇME DURUMU VE ETKİYEN FAKTÖRLER ARAŞTIRMASI

(2007)

- Türkiye'de Sağlık Bakanlığı bünyesinde görev yapan sağlık çalışanları ve idari personel arasında sigara içme durumunun tespiti amacıyla **Sağlık Bakanlığı, DSÖ, CDC** (ABD Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezi) ve **HASUDER** (Halk Sağlığı Uzmanları Derneği) işbirliği ile yapılmış kesitsel tipte epidemiyolojik bir araştırmadır.
- Sağlık Bakanlığı bünyesinde görev yapan sağlık çalışanları arasında sigara içme sıklığını ve bu durumu etkileyen faktörlerin araştırıldığı bu çalışma Sağlık Bakanlığı kadrolarında çalışan personele yönelik yapılan ve ülkeyi temsil eden ilk araştırmadır.
- Ancak bundan sonraki ülkeyi temsil eden çalışmaların Sağlık Bakanlığı kadrolarında bulunmayan ve halen aktif olarak görev yapan sağlık profesyonellerini de kapsamaması önerilmektedir.
- Sağlık çalışanlarının “rol modeli” olma konusundaki bilinç ve duyarlılıklarını geliştirici çalışmaların artırılması uygun olur.
- Dünyada sağlık çalışanları arasında sigara içme sıklığını ortaya koyan pek çok çalışma yürütülmüştür. **Gelişmiş ülkelerde sıklık azalma eğilimindedir. Örneğin; İngiltere ve ABD gibi ülkelerde sigara içme sıklığı sağlık çalışanları arasında %5'in altına düşmüştür.** Oysa gelişmekte olan ülkelerde bu durum halen istenilen düzeyde değildir.
- **Pratisyen hekimlerin %39,4'ü, uzman hekimlerin %30,9'u, dış hekimi-eczacı ve psikologların %37,1'i, ebe-hemşirelerin %40,7'si ve sağlık teknisyenlerinin de %43,3'ü halen “ara sıra” ya da “düzenli olarak” sigara içtiklerini ifade etmişlerdir.**
- Türkiye'de geçmiş yıllarda farklı zamanlarda yapılmış olan çalışmaların sonuçlarına göre hekim, ebe ve hemşireler arasında sigara içme sıklığı daha yüksektir. Çalışma sonuçları arasındaki bu fark geçmişten bu güne sağlık çalışanlarının sigara konusundaki bilgi ve bilinç düzeylerinin artmasına bağlı olarak bu davranışı terk etmeleri olabilir.
- Bütün meslek gruplarında katılımcıların çoğunluğunun **ilk sigara içme yaşı adölesan ya da gençlik dönemlerine denk gelmektedir. Sigara içmeyi deneyen kişilerin çoğunluğu yaşamının bir döneminde sigara içicisi olmaktadır.**
- Sigara içme davranışı uzun yıllardan bu yana “bağımlılık” üzerinden tanımlanmakta ve özellikle içicilere yönelik müdahaleler bağımlılığın önlenmesi üzerinden yapılmaktadır. Bağımlılık derecesi de bu

mücadelenin ayrıntılarının oluşturulması açısından önemlidir. Dünyada “Fagerström Bağımlılık Ölçeği” ve “EMASH rehberi” bu konuda en sık kullanılan değerlendirme araçlarıdır.

- EMASH rehberinde; Fagerström testi daha basit bir şekilde ele alınmıştır ve Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi'nin 1. ve 4. soruları değerlendirmede kullanılmıştır. Buna göre kişi günde 15 tane veya üstünde sigara içiyor ve ilk sigarasını uyandıktan sonraki ilk yarım saat içinde içiyorsa, **nikotin bağımlılığının “güçlü” olduğu** ifade edilebilir.
- Türkiye’de sağlık çalışanları arasında yapılmış olan bu çalışmada günde 15’den fazla sigara içen sağlık çalışanı yüzdeleri sırasıyla **pratisyen hekimler için %52,1; uzman hekimler için %43,3; diş hekimi eczacı ve psikologlar için %37,2; ebe-hemşireler için %23,8 ve sağlık teknisyenleri için %42,4’dür. İlk sigarayı uyandıktan sonraki yarım saat içinde içme yüzdeleri ise sırasıyla %40,1, %39,6, %29,5, % 23,3 ve %34,3 olmuştur.**
- Bu veriler sağlık çalışanlarının bağımlılık düzeyleri arasında fark olmakla birlikte güçlü bağımlılık düzeylerini ortaya koymaktadır. Bağımlılık düzeyinin bilinmesi müdahale yönteminin önemli bir belirleyicisidir.
- Çalışanlara sigarayı bırakma konusundaki düşünceleri ve bu konudaki eylemleri de sorulmuştur. **Sigarayı bırakma girişiminin ilk adımı bu konuda düşüncenin gelişmiş olmasıdır.** Bu konuda sağlık çalışanları arasında mesleklerine göre farklılık saptanmıştır.
- **Pratisyen hekimlerin %81’i, uzman hekimlerin %81,3’ü, diş hekim-i eczacı ve psikologların %79,3’ü, ebe-hemşirelerin %85,7’si ve sağlık teknisyenlerin de %86,9’u sigarayı bırakmayı düşünmüşlerdir. Katılımcılar sigarayı bırakmayı denemektedirler. Son bir yıl içinde bir kez sigarayı bırakmayı deneme yüzdeleri sırasıyla %32,8, %28,9, %33,3, %36,1 ve %34 olmuştur. Görüldüğü gibi eylem yüzdeleri her grup için düşünceye ilişkin yüzdelerden daha düşüktür.**
- Sağlık çalışanlarının sigara bırakma istekleri ve girişimleri toplum tabanlı çalışmalarının sonuçlarından yüksek bulunmuştur. **Toplumda sigara içenlerin %70’inin sigarayı bırakmak istediği ve bunların yaklaşık %46’sının sigarayı bırakmayı denediği ifade edilmiştir.** Sağlık çalışanlarının sigaranın zararları konusundaki temel bilgi düzeylerinin meslekleri gereği genel toplumdaki daha yüksek seviyede olması bu farkın nedeni olabilir.
- Sağlık profesyonellerinden sigara mücadelesi kapsamında beklenen yaklaşımlardan birisi mesleklerinden bağımsız olarak; iletişimde oldukları kişilere sigara içme durumlarını sormaları; eğer içiyorlarsa da onları bırakmaları konusunda motive etmeleridir.

- Türkiye’de Sağlık Bakanlığı kadrolarında çalışan sağlık çalışanlarının hasta ya da başvuran olarak iletişim içinde oldukları bireylere sigara içip içmedikleri öğrenme durumları incelendiğinde; **pratisyen hekimlerin uzman hekimlere göre daha düzenli olarak kendilerine başvuranlara sigara içme durumlarını sordukları saptanmıştır. Ancak pratisyenlerin %2,2’si ve uzmanların da %8,9’u hiçbir zaman bu soruyu yöneltmemektedirler.**
- Sağlık çalışanlarının başvuranlara sigarayı bırakmayı önermeme nedeni olarak “önerilerinin etkisinin az olduğunu düşünmek” görüşüdür.
- Bilimsel bütün çalışmalarda sağlık çalışanlarının sigara içme ve diğer sağlığı geliştirme davranışları konusunda rol modeli olduğu üzerinde durulmaktadır. Türkiye’de sağlık çalışanları arasında yapılmış olan çalışmada meslek gruplarının tamamı kendilerini hem toplum, hem de hastalar için rol modeli olarak tanımlamamışlardır.
- Bu araştırmada sağlık çalışanlarının evlerinde ve işyerlerinde sigara dumanından pasif etkilenim konusundaki görüş ve yaklaşımları da incelenmiştir. **Sağlık çalışanlarının evlerinde sigara içilebilme sıklığı sırasıyla pratisyen hekimler için %32,2, uzman hekimler için %22,8; diş hekimi-eczacı ve psikologlar için %30,5, ebe-hemşireler için %44,4 ve sağlık teknisyenleri için %60,5 olarak bulunmuştur.**
- Sağlık çalışanlarının önemli bir bölümünü evlerinin her alanında sigara içilebilmektedir. Ayrıca, eve gelen misafirlerin önemli bir kısmı izin almadan sigara içebilmektedirler.
- Araştırmada, incelenen her meslek grubunda toplum için ya da hastalar için rol model olduğunu düşünen sağlık çalışanları arasında sigara içme sıklığı, böyle bir algı içinde olmayanlara göre daha düşüktür.